

Ockupationen av Irak har inneburit en omfattande förstöring av landets kulturarv. Källa: Wikimedia Commons.

Irak: Att angripa det förflutna

Att angripa en nations kollektiva minne är både en krigshandling och en krigsförbrytelse. Det visar de medverkande i boken "Kriget mot Iraks kultur", som nu utkommit på svenska.

Irak har mycket att erbjuda den som vill studera antikens historia och arkeologi. Den moderna nationalstaten Irak täcker till sin yta mycket av det gamla Mesopotamien. Några av de största utvecklade forntida stadskulturerna frodades och dog ut här. Irak är ett land rikt på historiska platser och antika skatter.

Museet i Bagdad är ett av de största museer som finns i världen. Från och med ockupationsanfallet 2003 utsattes det för plundring. Unika föremål förstördes för alltid. Över 15 000 andra, många ytterst värdefulla, blev stulna. Attackerna fortsatte över hela landet. Iraks Nationalbibliotek sattes i brand. Där finns skrifter av oskattbart värde för mänskligheten. Samlingarna innehåller unikt material från samtliga religioner med Mellanösternsprung, inte minst den judiska.

Att angripa ett folks förflutna, att förstöra en nations kollektiva minne, dess mentala, psykologiska och kulturella grundvalar är både en krigshandling och en krigsförbrytelse. Det konstaterar forskaren Zainab Bahrani med flera i boken "Kriget mot Iraks kultur", som nu kommit på svenska. Förstörelsen av Iraks kulturliv, arkeologiska lämningar, bibliotek och museer var viktiga led i den krigsföring som förekom. Men det irakiska kulturarvet tillhör inte Saddam Hussein, det tillhör Iraks folk och hela världen. Därför utgjorde attackerna på museer, bibliotek och forn lämningar ett angrepp inte bara på Iraks, utan också på världens kulturarv.

Attacker på kulturväsendet

För irakierna blev kulturförstörelsen en verklighet att lägga till själva den militära ockupationen. Händelser

som kostade 100 000-tals människoliv hade satts igång. Hela städer som Fallujah, Tal Afar med flera förstördes. Det fortsatte med fysiska attacker mot dem som arbetade i Iraks kultur- och utbildningsväsende. Riktade mord på 500 akademiker, omfattande kidnappningar och fördrivning av tusentals läkare, jurister, konstnärer och andra intellektuella ur landet.

Kritiska röster började höjas. Donald Rumsfeld, en av huvudorganisatorerna av anfallet på Irak, kommenterade saken i TV-intervjuer i USA. Hans svar blev: "frihet är rörligt – det händer saker". Han hävdade också att "ingen kunde ha förutsett vad som skulle hända." Men mängder av världens arkeologer och museifolk, inte minst i USA, hade ju varnat just för detta: plundring och förstörelse av ovärderliga kulturskatter skulle följa i spåren av ett militärt anfall på Irak. Bland annat därför motsatte sig många av dessa forskare också ett sådant anfall. Men ingen lyssnade på dem.

De tre professorer som sammanställt "Kriget mot Iraks kultur" hävdar att förstörelsen i Irak var planerad i förväg och avsiktlig. Ett "avslutande" av staten Irak fanns i sikte redan från början, menar de. De hänvisar både till amerikanskt och irakiskt källmaterial. Forskarna jämför med liknande upplägg i Latinamerika, vad som kallats Salvadormodellen: mord utförs och pengar, stöd och vapenhjälp ges till dem man vill föra till makten. Så välts hela det land som finns i kikarsiktet över ända.

"Plundrarna har det bra"

Mattias Legnér, universitetslektor i kulturvård vid Högskolan på Gotland har i en artikel konstaterat att plundringen i Irak fortsatt. Inne i Irak tycks plundringarna gjort en hel del personer rika. Jag träffade nyligen en irakier i Stockholm som bott i en förort till Bagdad under hela anfalllet 2003. "Plundrarna lever nu i fina hus och har det gott ställt", berättade denne.

Plundrarna är organiserade och ofta beväpnade. Och de vet att det finns en marknad för irakiska antikviteter runt om i världen, främst

i Europa och USA. Den särskilda fornlämningspolis som tillsatts har inte räckt till.

Bagdadmuseets chef Donny George Youkhanna tvingades fly Irak 2006. Jag hörde honom på ett föredrag på Medelhavsmuseet i Stockholm vid ett Sverigebesök. Han berättade senare i en intervju att han fortfarande hemsöktes av minnena från plundringen och förstörelsen av museet: "Vi hade dem här, enskilda konstföremål, unika för historien och för människosläktet. De var i detta museum. Några plundrades. Några förstördes helt. När jag kommer ihåg detta, djupt inom mig, känner jag att mitt hjärta blöder". Idag bara några få år senare är han själv död, denne man som vigde sitt liv åt att bevara Iraks och därmed världens kulturarv.

Pipeline genom fornlämnings

I norra Irak i staden Mosul ligger resterna av det forntida Nineve. Detta unika område förfaller nu. Där militären varit aktiv är skyltningen sönderskjuten. Hemlösa har flyttat in i de forntida byggnadslämningarna. Delar av det forntida Nineve har börjat användas som soptipp. Nyligen kom rapporter om planer på att dra en pipeline för olja rakt igenom murar som är lämningar av det forntida Babylon.

Den gigantiska USA-ambassaden i Bagdad är ännu ett exempel på förstörelse av historiska platser och militarisering av stadsbilden. Nu finns planer att utradera de medeltida stadskärnorna i Kerbala och Najaf. Precis som tidigare erövrare vill man ändra på landets själva kartbild.

Henrik Persson
kulturvetare/fil kand

Kriget mot Iraks kultur. Varför muséer plundrats, bibliotek bränts ned och akademiker mördats
Red. Raymond W. Baker, Shereen T Ismael, Tareq Y Ismael, 312 sid
Alhambra förlag 2011